

KS. WŁADYSŁAW P. WLAŻŁAK

DUCHOWIEŃSTWO PARAFII RZAŚNIA W OKRESIE NIEWOLI NARODOWEJ

Podjmując problematykę duchowieństwa duszpasterzującego w parafii Rzaśnia należy podkreślić, iż zagadnienie to dotychczas nie zostało opracowane. Zaledwie kilku kapłanów związanych z pracą w powyższej parafii otrzymało notę biograficzną, jednak niezwiązaną z szerszym aspektem pracy w Rzaśni. Informacje źródłowe do powyższego artykułu odnaleziono w Kronice Parafialnej udostępnionej dzięki uprzejmości miejscowego proboszcza, w aktach metrykalnych – na podstawie których zidentyfikowano wikariuszy i kapelanów oraz w księgach konsystorskich i dziekańskich przechowywanych w Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej. Dane te uzupełniono na podstawie schematyzmów wrocławskich, Kroniki Diecezji Kujawsko-Kaliskiej, Kroniki Diecezji Wrocławskiej, Częstochowskich Wiadomości Diecezjalnych i Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej.

1. Proboszczowie

Pierwszym proboszczem parafii Rzaśnia po upadku Rzeczypospolitej był ks. Szymon Tymowski, który formalnie probostwo objął 26 sierpnia 1795 r. W aktach metrykalnych jego nazwisko zapisano pierwszy raz w styczniu następnego roku. W parafii duszpasterzował do 1799 r.¹ Niestety, nie udało się ustalić innych danych na jego temat. O wiele więcej faktów zebrano odnośnie kolejnego proboszcza ks. Jana Nepomucena Zygmunta Szynklera. Urodził się 12 maja 1761 r. w Warszawie. W roku 1777 wstąpił do zgromadzenia Pijarów. Święcenia kapłańskie przyjął w 1786 r. w Bielsku [Podlaskim] z rąk biskupa sinopeńskiego Jana Szyjkowskiego, sufragana brzeskiego z diecezji łuckiej. W dziesięć lat później został sekularyzowany przez papieża Piusa VI i przeszedł do pracy diecezjalnej. Od roku 1799 zarządzał parafią Rzaśnią². In-

¹ Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej (dalej: AACz) sygn. KM 1216, k. 30v.

² AACz sygn. KD 12, s. 62, 91; AACz sygn. KD 19, k. 77.

stałacja proboszczowska odbyła się 23 kwietnia 1800 r., a dokonał jej dziekan brzeźnicki ks. kanonik Józef Żarnowski. Okazał się być dobrym gospodarzem i duszpasterzem. Przede wszystkim urządził poza wsią nowy cmentarz grzebalny, wykończył plebanię zbudowaną przez swego poprzednika oraz wznosił dom dla wikariusza. Jego pracowitość dostrzegł biskup kujawsko-kaliski Andrzej Wołłowicz, który w 1820 r. mianował go poddziekanem brzeźnickim, zaś w dziewięć lat później został egzaminatorem kapłanów. Zorganizował w 1826 r. pielgrzymkę wiernych z okazji uroczystości jubileuszowych, które odbywały się w okolicznych miastach, czyli w Brzeźnicy, Częstochowie, Kamieńsku i Pajęcznie. W międzyczasie administrował także parafią Stróża. Za udzielane wsparcie dla powstania listopadowego był prześladowany przez władze rosyjskie. Zmarł 20 stycznia 1852 r. w Rzaśni, gdzie został pochowany na cmentarzu grzebalnym³.

Jego następcą został ks. Roch Nieszporski, który urodził się 6 sierpnia 1815 r. w Michałowie koło Kalisza. Rodzicami jego byli Wawrzyniec i Agnieszka z Kozłowskich. W latach 1828-1833 uczył się w szkole w Warcie, a następnie wstąpił do Seminarium Duchownego we Włocławku, po ukończeniu którego 12 sierpnia 1838 r. przyjął święcenia kapłańskie. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikariusz we Mstowie, skąd w dwa lata później przeszedł do Dobryszyc. W roku 1843 został komendantem parafii Pławno, jednak w dwa lata później objął analogiczne stanowisko w Żurawiu. Stąd niebawem awansował na znacznie większą parafię w Rzaśni, gdzie początkowo był komendantem, zaś 15 listopada 1853 r. został instalowany na probostwo przez dziekana radomszczańskiego ks. Kaspra Lipińskiego⁴. Takie działanie zostało wymuszone śmiercią dziekana brzeźnickiego ks. Szymona Lewandowicza i jego zastępcy ks. J. N. Z. Szyklera. Zastugą ks. R. Nieszporskiego było odnowienie plebanii, wikariatki i organistówki oraz założenie dwóch ogrodów. Ponadto powiększył cmentarz grzebalny, gdyż dotychczasowy był zbyt mały. Doprowadził do uregulowania spraw spadkowych po swym poprzedniku na probostwie, a także doprowadził do ugody z miejscowym dziedzicem w sprawach majątkowych parafii. Największą jego zasługą było wzniesienie nowego murowanego kościoła, który 20 października 1867 r. konsekrował biskup Maciej Majerczak, administrator diecezji kielecko-krakowskiej. W uznaniu zasług dla dotychczasowej działalności ks. R. Nieszporski został mianowany kanonikiem honorowym kaliskim. Zmarł 8 stycznia 1896 r. w Rzaśni, gdzie został pochowany w podziemiach miejscowej kaplicy cmentarnej⁵.

Kolejnym proboszczem w Rzaśni był ks. Jan Moczyński. Urodził się 27 marca 1836 r. w Wąbrzeźnie. Rodzicami jego byli Jan i Elżbieta z Nejmanów. Po ukończeniu seminarium włocławskiego w 1864 r. przyjął święcenia

³ AACz sygn. KM 1552, k. 131; Archiwum Parafii Rzaśnia (dalej: APRz) sygn. KP 1, s. 49-50.

⁴ AACz sygn. KD 12, s. 329; AACz sygn. KD 42, s. 492-493.

⁵ AACz sygn. KM 1558, k. 24; APRz sygn. KP 1, s. 97-101.

kapłańskie. Po kilku latach duszpasterzowania na stanowisku wikariusza w 1868 r. został administratorem parafii Męka w dekanacie sieradzkim, skąd w 1888 r. przeszedł na analogiczne stanowisko do Restarzewa w dekanacie łaskim. Po śmierci ks. R. Nieszpornskiego otrzymał nominację na proboszcza w Rzęśni. W aktach metrykalnych został odnotowany pierwszy raz 20 kwietnia 1896 r. W czasie swego duszpasterzowania restaurował kościół, zakupił organy i powiększył cmentarz. Ponadto zajmował się ziołolecznictwem wśród okolicznych mieszkańców. Słynął ze swych kazań, w których podkreślał ducha narodowego Polaków. Zmarł 26 czerwca 1904 r. w Rzęśni, gdzie został pochowany na cmentarzu grzebalnym⁶.

Po jego śmierci nowym proboszczem został ks. Antoni Korzybski, który urodził się 5 kwietnia 1868 r. Po ukończeniu seminarium wrocławskiego w 1891 r. przyjął święcenia kapłańskie. Pracę duszpasterską rozpoczął jako wikariusz parafii Mstów, skąd w 1895 r. przeszedł na wikariat do Praszki. W roku 1896 otrzymał nominację na administratora parafii Dęby Szlacheckie w dekanacie kolneńskim, zaś w 1900 r. został administratorem parafii Dobrów w tymże dekanacie. W następnym roku objął analogiczne stanowisko w parafii Przystajń, zaś w trzy lata później objął probostwo w Rzęśni. Tutaj zbudował plebanię i budynki gospodarcze i wznosił cegielnię na polach suchowolskich. W dniu 15 września 1918 r. wyprowadził się z Rzęśni do swego rodzinnego majątku w Ruścu. W roku 1923 został proboszczem parafii Kramsk w dekanacie konińskim, gdzie zmarł 5 sierpnia 1924 r.⁷ Był ostatnim plebanem parafii Rzęśnia w omawianym okresie.

2. Komendarze, wikariusze i kapelani

Po ostatnim rozbiorze Polski w parafii Rzęśnia proboszcza w duszpasterstwie wspomagali następujący księża kapelani: Paulin Amadeusz Wąsowicz (1794)⁸, Placyd Kaczorgowski (1794)⁹, Augustianin Kolumban Pieńkowski (1794)¹⁰, Franciszkanin Lucjusz Gęczyński (1795)¹¹ i komendant Filip Multański (1795)¹². W czasie działalności proboszcza ks. Szymona Tymowskiego współpracowali z nim następujący duchowni: Franciszkanin Marcin Bagier, kapelan (1796-1797)¹³, Marcin Kamocki, wikariusz (1797-1799)¹⁴, Francisz-

⁶ AACz sygn. KM 1558, k. 254; APRz sygn. KP 1, s. 113-114.

⁷ APRz sygn. KP 1, s. 117-121.

⁸ AACz sygn. KM 1216, k. 25v-27v.

⁹ Tamże, k. 26v-29.

¹⁰ Tamże, k. 29.

¹¹ Tamże, k. 29v-30.

¹² Tamże, k. 24, 29v.

¹³ Tamże, k. 33-35.

¹⁴ Tamże, k. 35-38v.

kanin Urban Kolonkiewicz (1799)¹⁵ oraz Ignacy Borzęcki, który pracował z nowym proboszczem ks. J. N. Z Szynklerem. Trzeba zaznaczyć, iż był niepoślednią osobowością kapłańską. Urodził się 1 lutego 1775 r. Uczył się w szkole Pijarów w Wieluniu, a następnie naukę kontynuował w Kaliszu. Po ukończeniu seminarium łowickiego w dniu 2 czerwca 1798 r. w Łowiczu przyjął święcenia kapłańskie z rąk sufragana gnieźnieńskiego biskupa Kaspra Szajowskiego. W latach 1799-1800 był wikariuszem w Rząśni, skąd przeszedł na probostwo do Makowisk. W roku 1825 został mianowany plebanem tuszyńskim i kanonikiem honorowym kaliskim. W cztery lata później objął urząd dziekana tuszyńskiego, z którego zrezygnował w 1838 r. po objęciu kanonii wrocławskiej i zamieszkaniu w stolicy diecezji, zaś w 1844 r. zrzekł się także probostwa. W tym też roku zmarł 24 sierpnia we Wrocławku, gdzie został pochowany na cmentarzu grzebalnym¹⁶.

Po odejściu ks. I. Borzęckiego działalność duszpasterską w Rząśni prowadzili następujący księża: Augustinianin Sylwester Żeromski, wikariusz (1800-1802)¹⁷, Franciszkanin Wojciech Morzycki, kapelan i wikariusz (1802-1806)¹⁸, Pacyfik Rafałowski, kapelan (1806)¹⁹, Franciszkanin Bernard Rychelski, kapelan (1806)²⁰, Bonawentura Wernichowski, wikariusz (1806-1807)²¹, Anzelm Niwicki, kapelan (1807)²² oraz Paulin Jan Adam Żulicki, o którym udało się zebrać nieco więcej informacji. Urodził się 24 grudnia 1774 r. Święcenia kapłańskie przyjął w 1799 r. W następnym roku przeszedł do duszpasterstwa diecezjalnego. W latach 1809-1811, pracował jako wikariusz, a następnie kapelan w parafii Rząśnia. Był kanonikiem kolegiaty łaskiej. Zmarł 1 stycznia 1843 r., jako emeryt w Węglewicach²³. Jego następcą na wikariacie w Rząśni był ks. Jan Szymański, który funkcję tę piastował dopiero w latach 1818-1819, a potem przeszedł do Sieradza²⁴. Po nim placówkę objął ks. Walerian Zalewski, który w grudniu 1819 r. starał się o jurysdykcję, gdyż był duchow-

¹⁵ Tamże, k. 38v-39.

¹⁶ Tamże, k. 39-42v; AACz sygn. KD 18, s. 374-375; AACz sygn. KD 19, k. 63; S. Muznerowski, *Tuszyn*, „Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej” 7 (1913), s. 70; Inną datę śmierci (26 VIII 1844 r.) i miejsce pochówku, czyli nowy cmentarz za miastem podał – S. Librowski, *Kapituła katedralna wrocławska. Zarys dziejów i organizacji*, „Kronika Diecezji Wrocławskiej” 42 (1948), s. 278.

¹⁷ AACz sygn. KM 1216, k. 47-48v.

¹⁸ Tamże, k. 48v-68v.

¹⁹ Tamże, k. 67.

²⁰ Tamże, k. 68v-69; W roku 1807 i 1809 był kapelanem w Borowni – W. P. Wlazlak, *Dzieje parafii Borowno*, Częstochowa 2006, s. 73, 198.

²¹ AACz sygn. KM 1216, k. 69-72v; W latach 1807-1809 był wikariuszem w Pajęcznie. Zmarł w 1829 r., jako proboszcz parafii Wygielzów – W. P. Wlazlak, *Dzieje kościelne Pajęczna*, wyd. 2, Pajęczno 2005, s. 69, 223.

²² AACz sygn. KM 1216, k. 73-73v.

²³ Tamże, k. 81-89v; AACz sygn. KD 12, s. 62; APRz sygn. KP 1, s. 51.

²⁴ Tamże, s. 51-52.

nym diecezji płockiej. Niebawem jednak przeniesiono go do Kłobucka, gdzie zmarł 29 kwietnia 1820 r.²⁵

Nie miał wiele szczęścia proboszcz przyjmując następnego wikariusza w osobie Franciszkanina ks. Antoniego Wijalkowskiego, który wcześniej pracował na kapelanii w Maciejowicach. Został on po krótkim okresie pracy oddalony z parafii w 1820 r. Dopiero w dziewięć lat później proboszcz zdecydował się przyjąć nowego wikariusza, którym został Paulin ks. Kajetan Fluderski, zastąpiony w 1830 r. przez kolejnego Paulina ks. Anastazego Raacza. W dniu 16 marca 1832 r. nominację na wikariat otrzymał ks. Feliks Czuchowski, który nie chciał objąć tego stanowiska. To spowodowało, iż w następnym roku wikariuszem został ks. Konstanty Sobolewski. Niestety, ów kapłan był słabego zdrowia, co znacznie utrudniało mu duszpasterzowanie. Nie był to jedyny problem, gdyż doszło do zatargu z proboszczem w wyniku czego musiał opuścić parafię. W latach 1834-1835 wikariuszem był ks. Łukasz Kadymowski, wywodzący się z zakonu Pijarów. Jego następcą został ks. Mikołaj Rozpędowski, który urodził się w 1812 r. Wikariat objął w 1835 r. jako neoprezbiter, niestety i tym razem w wyniku nieporozumień musiał wikariusz w rok później ustąpić z parafii²⁶.

Jego miejsce zajął ks. Wawrzyniec Brzeziński, który był niepoślednią postacią. Urodził się 9 sierpnia 1813 r. Po ukończeniu seminarium wrocławskiego w 1836 r. przyjął święcenia kapłańskie. Do Rzęśni przyszedł jako neoprezbiter, gdzie pracował do 1837 r. Potem był wikariuszem w Kłomnicach i Łasku. W roku 1843 został komendantem w Wąsoszu, zaś w pięć lat później awansował na proboszcza tejże parafii, gdzie wybudował kościół. W roku 1851 został wicedziekanem krzepickim, a w rok później dziekanem. Od roku 1858 był asesorem konsystorza piotrkowskiego. W uznaniu zasług za dotychczasową pracę kapłańską biskup kujawsko-kaliski Michał Marszewski mianował go kanonikiem honorowym kaliskim. W roku 1859 został administratorem parafii Krzepice, zaś w rok później otrzymał nominację proboszczowską. Za działalność patriotyczną 30 czerwca 1863 r. został odwołany z funkcji dziekana krzepickiego, zaś w trzy lata później ustąpił z pracy w konsystorzu pod naciskiem władz carskich. Zmarł 22 września 1877 r. w Krzepicach, gdzie został pochowany na cmentarzu grzebalnym²⁷.

Kolejnymi wikariuszami byli księża, którzy mieli pewne trudności w duszpasterzowaniu. Pierwszym był ks. Jan Brzóska, urodzony 29 sierpnia 1810 r. Po ukończeniu seminarium wrocławskiego w 1836 r. przyjął święcenia ka-

²⁵ Tamże, s. 52.

²⁶ Tamże, s. 52-56.

²⁷ P. Kubicki, *Bojownicy kapłani za sprawę Kościoła i ojczyzny w latach 1861-1915*, cz. 3, t. 2, Sandomierz 1939, s. 11; R. Cieśla, *Błask dawnych Krzepic*, Krzepice 1997, s. 165-166; W. Właźlak, *Organizacja i działalność Konsystorza Foralnego Piotrkowskiego w latach 1819-1918*, Częstochowa 2004, s. 106-107.

ślańskie. Początkowo pracował na wikariacie w Pabianicach, a następnie w latach 1837-1838 piastował analogiczną funkcję w Rzęśni²⁸. Jego następcą byli księża: Jedziński i Olszewski, o których pozostało niewiele informacji. Po nich wikariuszem był ks. Piotr Kleszczewski, który pracował tutaj w latach 1838-1840²⁹. Bardziej wyrazistą postacią był ks. Tomasz Pomernacki, który urodził się 22 grudnia 1807 r. Po ukończeniu seminarium wrocławskiego w 1833 r. przyjął święcenia kapłańskie. W Rzęśni pracował od 1840 r. Niestety, nie cieszył się dobrym zdrowiem, o czym pisał w swoich listach. Zmarł 6 marca 1843 r. w Rzęśni, gdzie został pochowany na cmentarzu grzebalnym³⁰. Jego tymczasowym następcą został Paulin ks. Gerwazy Bieńkowski, były podprzeor klasztoru leśniowskiego³¹. Niebawem zastąpił go ks. Tomasz Żebrowski, który pozostawał tutaj zaledwie kilka tygodni, gdyż niebawem został zesłany do klasztoru w Przyrowie. W jego zastępstwie przez dwa miesiące obowiązki wikariuszowskie pełnił Paulin ks. Zygmunt Jaworski³².

Niebawem sytuacja została unormowana przez nominację na wikariusza ks. Stanisława Kozłowskiego, z zakonu Augustianów w Wieluniu. W roku 1847 r., jako wikariusz w Rzęśni starał się o dokument sekularyzacyjny, gdyż nie chciał wracać do pracy zakonnej. Jak wynika z dokumentów parafialnych od dwunastu lat pracował w różnych parafiach oficjalatu piotrkowskiego, w tym od 1844 r. duszpasterzował w Rzęśni³³. Po trzech latach z parafii ustąpił, a jego miejsce zajął ks. Franciszek Lipka, który urodził się 1819 r. Po ukończeniu seminarium wrocławskiego w 1844 r. przyjął święcenia kapłańskie. Przed przeniesieniem do Rzęśni w 1847 r. pracował na wikariacie w Kamieńsku. W następnym roku odszedł z wikariatu, zaś jego miejsce zajął Franciszkanin ks. Roman Miller, który funkcji tej długo nie piastował, gdyż jeszcze w 1848 r. pojawił się nowy kapłan ks. Antoni Czempiński. Urodził się 28 kwietnia 1822 r. Po ukończeniu seminarium wrocławskiego w 1847 r. przyjął święcenia kapłańskie. Po roku pracy w Rzęśni 1 września 1849 r. został mianowany wikariuszem parafii Giżyce, zaś na jego miejsce ordynariusz wyznaczył ks. Tomasza Piskorskiego. Do zmiany jednak nie doszło, gdyż w Rzęśni pozostał do 1851 r. Jego postawę kapłańską i zaangażowanie duszpasterskie chwalił dziekan brzeźnicki w raporcie z 31 października 1849 r. przesłanym do konsystorza piotrkowskiego. Władza diecezjalna dostrzegła równocześnie potrzebę ustanowienia drugiego wikariusza w parafii, gdyż proboszcz znacznie podupadł na zdrowiu. Z tego powodu 10 grudnia tr. przybył do Rzęśni drugi wikariusz ks. Marcei Bąbczyński. Urodził się 16 stycznia

²⁸ APRz sygn. KP 1, s. 56-60.

²⁹ Tamże, s. 60.

³⁰ Tamże, s. 60-62.

³¹ J. Szpak, *Dzieje kościoła i parafii w Leśniowie*, „Studia Claromontana” 21 (2003), s. 456.

³² APRz sygn. KP 1, s. 62-64; Szpak, *Dzieje kościoła...*, s. 458.

³³ AACz sygn. KK 206, s. 359-370.

1814 r. Święcenia kapłańskie przyjął w 1838 r. Przed przeniesieniem do Rzaśni pracował na wikariacie w Kamieńsku, jednak na obydwu parafiach nie sprawował się dobrze, o czym wspomina dokumentacja parafialna. Niebawem ks. M. Bąbczyński współpracował z nowym drugim wikariuszem ks. Edwardem Zimmermanem, który duszpasterzował tutaj w latach 1851-1852³⁴.

Nowa sytuacja obsady personalnej wikariuszy w Rzaśni ukształtowała się po nominacji na proboszcza ks. Rocha Nieszpornskiego. Zdaniem konsystorza piotrkowskiego wykluczano potrzebę drugiego wikariusza w Rzaśni, jednak sytuacja dokonywanych translokacji kapłanów przedstawiała się zgoła inaczej. Przede wszystkim władza diecezjalna przeniosła ks. E. Zimmermana do parafii Osjaków, zaś na jego miejsce miał przybyć ks. Józef Synowicz. Niestety, jak się wydaje ta zmiana nie doszła do skutku. Ostatecznie nowy proboszcz współpracował z jednym wikariuszem, którym był ks. Leopold Nejman. Działalność nowego wikariusza nie cieszyła się sympatią parafian i konsystorza, który wyraził swoją dezaprobatę, co do jego osoby. Ostatecznie ks. L. Nejman został skazany na pokutę kanoniczną w kościele Reformatów w Wieluniu. W roku 1852 wikariuszem był ks. Franciszek Wieczorkiewicz, który rozpoczął pracę jako neoprezbiter i pracował tutaj przez pięć lat³⁵. Jego miejsce zajął ks. Mikołaj Przybylski, który pracował również pięć lat³⁶. Przez następnych sześć lat władze diecezjalne nie skierowały do Rzaśni wikariusza. Dopiero w 1868 r. mianowano wikariusza, którym był ks. Franciszek Kwiatkowski. Przybył on tutaj z Kłobucka³⁷. Jego miejsce w 1873 r. zajął ks. Fortunat Broniecki, który wcześniej był na wikariacie w Praszce³⁸. Tego zaś zastąpił w trzy lata później ks. Franciszek Klimacki, wikariusz z Truskolas³⁹.

W następnych latach występowała analogiczna rotacja na wikariacie parafii Rzaśnia. Kształtowała się ona w następujących zmianach personalnych księży: Bernardyn Albert Gołębiowski (1878-1881), Antoni Grobliński (1881-1882), Bernardyn Ambroży Zabłocki (1882), Edward Łukaszewicz, o którym zachowało się nieco więcej danych biograficznych. Mimo iż pochodził z Wileńszczyzny, ukończył seminarium wrocławskie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1880 r. z rąk biskupa kujawsko-kaliskiego Wincentego Chościak-Popiela. Kolejno pracował jako wikariusz katedry wrocławskiej, w Godzieszowicach,

³⁴ APRz sygn. KP 1, s. 66-71.

³⁵ Tamże, s. 101-102; *Elenchus cleri, saecularis ac regularis, dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno Domini 1854, Varsaviae 1853*, s. 29-31.

³⁶ *Elenchus cleri, saecularis ac regularis, dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno Domini 1863, Varsaviae 1863*, s. 31.

³⁷ *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno Domini 1873, Varsaviae 1872*, s. 133.

³⁸ *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno Domini 1876, Varsaviae 1875*, s. 93.

³⁹ *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro anno Domini 1877, Varsaviae 1876*, s. 127.

w Rzaśni (1883-1884), w Drużbicach, Wojkowie i Borownie. W roku 1892 został administratorem parafii Wrząca Wielka w dekanacie kolskim, zaś w osiem lat później przeszedł do Przyrowa, następnie do Sompolna, gdzie zmarł 25 maja 1913 r.⁴⁰ Po nim wikariat w Rzaśni objął ks. Franciszek Rusin, który pracował tutaj w latach 1884-1888, dalej Reformát ks. Robert Lisiecki (1888-1893), a wraz z nim ks. Józef Tucholski (1891-1893), ks. Jan Tkaczowski (1893-1895) i ks. Jan Żak (1895-1897). Ten ostatni przez jeden rok współpracował z nowym proboszczem ks. Janem Moczyńskim⁴¹.

Następcą ks. J. Żaka został ks. Wincenty Ludwik Glass, który był zastużony dla miejscowej parafii. Urodził się 25 marca 1872 r. w Łapczynej Woli koło Przedborza z rodziców Edwarda i Ludwiki z Jankowskich. Po ukończeniu gimnazjum w 1890 r. wstąpił do seminarium włocławskiego. W roku 1895 przyjął święcenia kapłańskie z rąk biskupa kujawsko-kaliskiego Aleksandra Kazimierza Bereśniewicza, a następnie w maju został wikariuszem parafii Rzaśnia, skąd w 1896 r. przeszedł do Łasku, zaś w półtora roku później przeniesiono go do Sieradza. W roku 1898 został mianowany rektorem kościoła poklasztornego w Koninie, gdzie przeprowadził renowację świątyni, a w 1904 r. objął wikariat w Mstowie. W dwa lata później został administratorem parafii Makowiska, gdzie odnowił kościół i wznosił budynki gospodarcze. W roku 1919 został administratorem parafii Żytno, a w 1925 r. przeniesiono go na analogiczne stanowisko do Maluszyna. W rok później objął probostwo w Lututowie. W roku 1928 r. został wicedziekanem wieruszowskim, a w 1939 r. został tutaj dziekanem. Niestety, funkcji tej długo nie piastował, gdyż w listopadzie aresztowali go hitlerowcy. W styczniu 1940 r. został zwolniony z aresztu, jednak nie mógł wrócić do dotychczasowej parafii, dlatego 21 sierpnia tr. objął w administrację parafię Borowno. Zmarł 23 października 1946 r. w szpitalu w Częstochowie, a pochowano go na cmentarzu grzebalnym w Radomsku⁴².

Nie mniej znanymi postaciami byli kolejni księża pracujący na wikariacie w Rzaśni. Pierwszym był ks. Stefan Ludwikiewicz, który urodził się 1 lutego 1873 r. w Łądku koło Konina z rodziców Józefa i Antoniny z Bielawskich. Po ukończeniu Gimnazjum Filologicznego w Koninie wstąpił do Szkoły Technicznej im. Stanisława Konarskiego w Warszawie. Następnie studiował w seminarium włocławskim, po ukończeniu którego 29 czerwca 1897 r. przyjął święcenia kapłańskie. Jako neoprezbiter pracował w Rzaśni skąd w 1898 r. przeszedł do Kłobucka. W roku 1906 został mianowany proboszczem w Żytniowie, gdzie rozbudował kościół i wystawił nową plebanię. W czasie pierw-

⁴⁰ *Śp. ks. Edward Łukaszewicz*, „Kronika Diecezji Kujawsko-Kaliskiej” 7 (1913), s. 193-194; Właźlak, *Dzieje parafii...*, s. 56-57, 191.

⁴¹ APRz sygn. KP 1, s. 807.

⁴² AACz sygn. AP 44; W. P. Właźlak, *Duchowieństwo parafii Borowno*, „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej” 79 (2005) nr 6-8, s. 157-158; Tenże, *Ks. Wincenty Ludwik Glass (25 III 1872 – 23 X 1946)*, „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej” 80 (2006) nr 1-2, s. 130-131.

szej wojny światowej został przeniesiony do Morzysławia, gdzie doczekał się nominacji na kanonika kaliskiego. Po aresztowaniu 6 października 1941 r. został przewieziony do Dachau, gdzie został zamordowany przez hitlerowców 18 maja 1942 r.⁴³ Jego następcą na wikariacie w Rzęśni był ks. Wawrzyniec Kowalski, urodzony 6 lipca 1873 r. Po ukończeniu seminarium wrocławskiego w 1896 r. przyjął święcenia kapłańskie. Pierwszą placówkę duszpasterską w Cieszęcinie otrzymał dopiero po roku przymusowego oczekiwania, zaś w 1898 r. został mianowany wikariuszem w Rzęśni, gdzie w 1903 r. otrzymał nominację na administratora parafii Mieleszyn. W trzy lata później przeszedł na analogiczne stanowisko do parafii Lgota Wielka. Od 31 października 1934 r. był członkiem Dozoru Szkolnego gminy Sulmierzyce, a od następnego roku podobną funkcję pełnił w gminie Brudzice. Trudności zdrowotne spowodowały, iż po zakończeniu okupacji hitlerowskiej przeszedł na emeryturę i zamieszkał w Lubotyniu, nieopodal Koła. Tam też zmarł 23 października 1949 r., gdzie też został pochowany na cmentarzu grzebalnym⁴⁴. Mniej znaną postacią był jego następcą na wikariacie w Rzęśni ks. Ignacy Lisiecki, który przyszedł tutaj z wikariatu w Małanowie 1903 r. W rok po śmierci proboszcza ks. J. Moczyńskiego został przeniesiony do parafii Warta⁴⁵.

Po ustanowieniu nowego proboszcza wikariat objął ks. Stanisław Sukienicki. Urodził się 8 maja 1875 r. w Wartkowicach koło Uniejowa. Po ukończeniu seminarium wrocławskiego 19 września 1897 r. przyjął święcenia kapłańskie z rąk biskupa Piotra Henryka Kossowskiego. Początkowo pracował na wikariacie w parafii Morzysław, a następnie został przeniesiony do parafii Pyzdry. Potem kolejno był w Przedeczu i Lubieniu koło Włocławka. Stąd przeszedł w 1905 r. do parafii Rzęśnia, gdzie pracował z wielkim uznaniem wśród wiernych. W roku 1907 r. został mianowany proboszczem parafii Sławsk, a w 1911 r. objął analogiczne stanowisko w Mykanowie. Po zakończeniu pierwszej wojny światowej został mianowany proboszczem w Pławnie, aby ostatecznie 20 stycznia 1925 r. otrzymać nominację na proboszcza w Dzieztkowicach, gdzie zastała go inkardynacja do nowo erygowanej diecezji częstochowskiej. W roku 1931 r. biskup Teodor Kubina ustanowił go proboszczem parafii Żytniów, zaś w cztery lata później został mianowany wicedziekanem praszowskim. W dniu 6 października 1941 r. został aresztowany przez władze hitlerowskie, a następnie umieszczony w obozie koncentracyjnym w Dachau, gdzie został zamordowany 14 maja 1942 r.⁴⁶

Nie mniej znaną postacią na wikariacie w Rzęśni był ks. Aleksander Gościński. Urodził się 23 lutego 1881 r. w Czołowie nieopodal Koła. Po ukoń-

⁴³ S. Librowski, *Ofiary zbrodni niemieckiej spośród duchowieństwa diec. wrocławskiej*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 41 (1947), s. 285-286.

⁴⁴ AACz sygn. AP 90; W. P. Wiaźlak, *Ks. Wawrzyniec Kowalski (6 VII 1873 – 23 X 1949)*, „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej” 80 (2006) nr 6-8, s. 148.

⁴⁵ APRz sygn. KP 1, s. 807.

⁴⁶ AACz sygn. AP 282.

czeniu seminarium wrocławskiego w 1905 r. przyjął święcenia kapłańskie. Następnie kolejno duszpasterzował na wikariatach w parafii św. Zygmunta w Częstochowie, Tuliszkowie, Goszczanowie, skąd w styczniu 1908 r. przeszedł do Rzęśni. Tutaj pracował do grudnia tr., aby zostać translokowanym do Borowna, gdzie przebywał do marca 1912 r. Do października tr. był wikariuszem w Działoszynie, skąd awansował na administratora parafii Wąsosz, jednak już następnego roku przeszedł do Niedośpielina. W roku 1935 po zrezygnowaniu z probostwa zamieszkał w Domu Księży Emerytów w Częstochowie, gdzie zmarł 24 czerwca 1936 r.⁴⁷ Równie barwną postacią kapłańską był ks. Władysław Wieczorkiewicz, który urodził się 15 sierpnia 1881 r. Po ukończeniu seminarium wrocławskiego w 1906 r. przyjął święcenia kapłańskie i został skierowany na wikariat do Krzepic. W latach 1907-1908 był wikariuszem borowieńskim, a następnie przeszedł do Rzęśni, by stąd w 1909 r. przejść do Kraszewic, zaś w 1911 r. do Gorzkowic. W roku 1920 otrzymał prefekturę we Wrocławku, aby w pięć lat później duszpasterzować w archidiecezji lwowskiej. Tutaj w 1938 r. został administratorem parafii Ruda Brodzka w dekanacie brodzkim. Zmarł 5 czerwca 1938 r.⁴⁸

Po nim wikariat w Rzęśni objął ks. Ignacy Mariankowski. Urodził się 25 stycznia 1884 r. w Starokrzepicach. Po ukończeniu seminarium wrocławskiego 29 czerwca 1906 r. przyjął święcenia kapłańskie z rąk biskupa Stanisława Kazimierza Zdzitowieckiego. Następnie był wikariuszem parafii Brzeźno, skąd w dwa lata później przeszedł do Szadku. W roku 1910 został skierowany na wikariat do Rzęśni, gdzie pracował zaledwie cztery miesiące. Stąd przeszedł do sąsiedniej parafii Siemkowice, gdzie w grudniu 1913 r. otrzymał nominację na wikariat z zadaniem administrowania parafią Przyrów. W dniu 11 lipca 1921 r. został proboszczem parafii Żuraw. Pod koniec życia podupadł na zdrowiu. Zmarł 17 maja 1936 r. w Żurawiu, gdzie został pochowany na cmentarzu grzebalnym⁴⁹. Kolejnym wikariuszem w Rzęśni był ks. Roman Borowski, który wcześniej do 1911 r. pracował w Przystajni. W roku 1912 odszedł na analogiczne stanowisko do Wolborza⁵⁰. Jego następcą był ks. Dominiak Stefan, który przed przyjściem do Rzęśni był wikariuszem w Widawie. Tutaj duszpasterzował zaledwie kilka miesięcy i został przeniesiony do parafii Izbica⁵¹.

Nieco dłużej w Rzęśni pracował ks. Aleksander Witczak. Urodził się 31 maja 1886 r. w Warszawie. Rodzicami jego byli Antoni i Emilia z Kasalódzkich. Po ukończeniu V Gimnazjum w Warszawie wstąpił do seminarium wło-

⁴⁷ AACz sygn. AP 49; W. P[atykiewicz], *Ks. Aleksander Gostyński (1881 – 1936)*, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne” 41 (1967), s. 189; Wlazlak, *Duchowieństwo parafii Borowno*, „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej” 79 (2005) nr 6-8, s. 167.

⁴⁸ Tenże, *Dzieje parafii...*, s. 59-61, 192.

⁴⁹ AACz sygn. AP 121.

⁵⁰ APRz sygn. KP 1, s. 807.

⁵¹ Tamże.

ławskiego, gdzie odbył studia filozoficzno-teologiczne. Święcenia kapłańskie przyjął 29 czerwca 1909 r. Następnie odbył studia specjalistyczne w Akademii Duchownej w Petersburgu, którą ukończył ze stopniem kandydata nauk teologicznych. W roku 1913 został wikariuszem w Rzaśni, a następnie w Pajęcznie i Kraszewicach. Stąd przeszedł na administratora do parafii Miedźno, gdzie pracował dwa lata. Potem znów był wikariuszem w Szymanowicach, Goszczanowie, aby w 1919 r. zostać proboszczem w Dobryszycach. W roku 1930 objął probostwo w Włodowicach, z którego 6 grudnia 1940 r. zrezygnował. W dniu 21 września 1946 r. został administratorem parafii Jedlno, zaś 9 grudnia 1948 r. został najprzód administratorem parafii Strzałków, a 1 sierpnia 1955 r. proboszczem tejże parafii. W dniu 1 kwietnia 1960 r. został przeniesiony na emeryturę, ze względu na zły stan zdrowia. Zmarł 11 lipca 1960 r. Pochowany został na cmentarzu grzebalnym w Strzałkowie⁵².

Po ks. A. Witczaku w Rzaśni wikariuszem był neoprezbiter ks. Adam Borek. Urodził się 22 lipca 1886 r. w Kuźnicy koło Garnku. Rodzicami jego byli Franciszek i Julianna z Łągiewków. Po ukończeniu seminarium wrocławskiego 15 czerwca 1913 r. przyjął święcenia kapłańskie z rąk biskupa S. K. Zdzitowieckiego. Następnie pracował na stanowisku wikariusza w parafii Rzaśnia, Działoszyn, Kłobuck, Przystajń, Wieluń, Kalisz – kolegiata, Częstochowa – św. Barbara i powtórnie Rzaśnia. W tym czasie dał się poznać jako dobry duszpasterz i społecznik, zaś jako wikariusz parafii Rzaśnia kierował pracami przy budowie kościoła i plebanii w nowo erygowanej parafii w Ostrowach wydzielonej z parafii Miedźno. Proboszczem parafii Ostrowy został mianowany 29 kwietnia 1922 r., a z kolei 23 grudnia 1926 r. został proboszczem w Mieleszynie. W dniu 5 grudnia 1933 r. ordynariusz mianował go proboszczem parafii Mierzyn, skąd 26 października 1946 r. przeszedł do Gidel. Tutaj długo nie przebywał, gdyż 20 września 1948 r. otrzymał nominację na proboszcza parafii Dzierżkowice. Niestety, ta nominacja została anulowana i w pięć dni później biskup T. Kubina przeniósł go na probostwo do Pątnowa. W tym czasie podupadł na zdrowiu i nie mógł prowadzić dalszej działalności kapłańskiej. Z tego powodu rozpoczął starania o uzyskanie świadczenia emerytalnego. Za zgodą Wydziału do Spraw Wyznań w Łodzi 18 sierpnia 1956 r. został przeniesiony na emeryturę z prawem zamieszkania w Domu Księży Emerytów w Częstochowie. Zmarł 8 lipca 1957 r. Został pochowany na cmentarzu grzebalnym w Garnku⁵³.

Jego następcą na wikariacie w Rzaśni był ks. Tomasz Opasewicz, który przybył tutaj w 1914 r. z parafii Russocice. Odszedł w następnym roku do parafii Brzeźno. Jego miejsce zajął ks. Roman Drojewski⁵⁴. Urodził się 7 lu-

⁵² AACz sygn. AP 233; Właźlak, *Dzieje kościelne...*, s. 73-74, 226.

⁵³ Tenże, Ks. Adam Borek (22 VII 1886 – 8 VII 1957), „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej” 80 (2006) nr 3-4, s. 143-144.

⁵⁴ APRz sygn. KP 1, s. 807.

tego 1882 r. w Zgierzu. Po ukończeniu seminarium wrocławskiego 2 lutego 1908 r. przyjął święcenia kapłańskie z rąk biskupa S. K. Zdzitowieckiego. Następnie był wikariuszem parafii Kościelna Wieś, Rusocice, Wojków, Bogdanów i Brzeźno. Stąd 16 listopada 1915 r. przeszedł do parafii Rząśnia, zaś 4 listopada 1917 r. został przeniesiony do parafii Kruszyna. W ostatniej parafii wikariuszowskiej w Borownie był zaledwie od 12 lutego do 20 lutego 1919 r., aby zostać administratorem parafii Kamienica Polska. W dniu 24 sierpnia 1920 r. otrzymał probostwo w Kadłubie, zaś 25 lutego 1935 r. został administratorem parafii Dzietrzkowice. Stąd 6 października 1941 r. został przewieziony do obozu koncentracyjnego w Dachau, gdzie zmarł 31 października tr. z braku dostatecznej pomocy medycznej⁵⁵. Ostatnim wikariuszem w omawianym okresie był ks. Nikodem Szemborski, który w 1917 r. został przeniesiony do Rząśni z parafii Kruszyna⁵⁶.

3. Podsumowanie

Podsumowując problematykę duchowieństwa pracującego w parafii Rząśnia podczas niewoli narodowej należy podkreślić, iż w tym czasie było zaledwie pięciu proboszczów. Pełniąc obowiązki kapłańskie w parafii byli równocześnie dobrymi gospodarzami wznosząc budowle kościelne. Jeden z nich ks. Roch Nieszpornski wybudował okazałą świątynię parafialną, którą restaurował jego następca. W spełnianiu czynności kapłańskich początkowo byli wspomagani przez księży zakonnych, jednak z czasem do pomocy otrzymywali wikariuszy, którzy spełniali także obowiązki komendarzy. W ich szeregach było wiele niepoślednich duchownych, którzy z czasem obejmowali godności kapitulne, konsystorskie, czy też dziekańskie. Do nich należy zaliczyć ks. Ignacego Borzęckiego, ks. Wawrzyńca Brzezińskiego i ks. Wincentego Ludwika Głassa. Część wikariuszy parafii Rząśnia za swoją postawę kapłańską zapłaciła najwyższą cenę w okresie drugiej wojny światowej, kiedy przyszło oddać im życie w obozach koncentracyjnych.

⁵⁵ AACz sygn. AP 254.

⁵⁶ APRz sygn. KP 1, s. 807.